

Beyaz Zeminli Uşak Halılarındaki Kuş Motifine Dair Bir Çözümleme*

Hasan KORKMAZ**

Özet

Bilindiği gibi 16. yüzyıl Osmanlı Devletinin her alanda olduğu gibi *tezyînat*(süsleme) alanında da zirvede olduğu bir dönem olmuştur.

Halı alanında da altın çağ olarak tanımlanan bu dönemde “*Beyaz zeminli Uşak Halıları*” ismi ile sınıflandırılan, “*Çintemanîli ve Kuşlu Halılar*” olarak adlandırılan halılar hakkında bazı yazarların çalıştığı ve makaleler yazdığı bilinmektedir. Konuyu ilk incelemeye alan yazar **Riefstahl** olup motifin kuşa benzetilmesi sebebiyle halıya da ismi kazandıran şekillerin bitkisel ‘arabesk’ bir motiften alındığını iddia etmekte, yazar makalesinde bu desenleri birçok ‘arabesk’ ve *yaprak* motifleriyle karşılaştırarak, biri sağa diğeri sola dönük iki yapraktan meydana geldiğini açıklamaya çalışmıştır. Hatta bu motifler tarif edilirken *nebatî* motiflerin bozulmasından doğmuş, çift kuşa benzeyen şekil diye bahsetmiştir. Bazı kaynaklarda da farklı cümlelerle tanımlanmaya çalışılmıştır.

Ortaya atılan ve kabul gören bu tez gerçekte acaba doğru mudur? Sorusunun cevabını aramak için, bu makalede, “*Kuşlu Halılar*’da” yer alan desen, bir *müzehhip* gözüyle irdelenmeye ve diğerk bezeme sanatlarında yer alan benzerleri ile mukayese edilerek bir sonuca varılmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kuşlu Halı, Beyaz zeminli Halı, Desen

Analysis of Bird Motif on White Backgrounded Usak Carpets

Abstract

As it has been known, 16th century was the peak level in all areas for the Ottoman Empire as ornamentation too.

It has been known that some authors and academics has already studied and written articles about the carpets which are classified as the "White backgrounded Uşak carpets" and termed as “Çintemanîli Carpets and Birdy carpets” in the period which is defined as the golden age of carpet area. The 1st author who has examined the issue, **Riefstahl** claims that the shapes of the carpets which also give definition to these carpets due to be looking like the birds, come from the floral arabesque motif and by comparing these patterns with the “arabesque” and “leaf” motifs, he has tried to explain that the patterns form with the leaves one sided to the right and

* Bu makale, “Kuşlu Uşak Halılarının Desen ve Tasarım Özellikleri” adıyla yazar tarafından Uşak Üniversitesi Halı Uygulama ve Araştırma Merkezi tarafından düzenlenen “OSMANLI’DAN AVRUPA’YA AÇILAN SANAT PENCERESİ; UŞAK HALILARI”, 21 Aralık 2009 tarihli Panelde sunulmuştur.

** Öğr. Gör., Uşak Üniversitesi Eşme MYO Halıcılık Kilimcilik Bölümü

the other sided to the left. Even, he has mentioned that these motifs arise of the damage of the floral motifs and called them the shape of as “double bird”. In some sources, it was tried to be described in different names too.

Is this thesis which has been put forth and even being accepted, essentially true? To search for the answer, a pattern on the “birdy carpets” has been tried to be examined by the “müzehhip” and by being compared with the similar patterns at the ornamentation, it has been tried to arrive at a conclusion.

Key Words: Birdy Carpet, white backgrounded carpet, pattern

17.yy Brukenthal Museum, Sibiu
(Hermanstand), env. no: M.218

Giriş

Bilindiği gibi 16. yüzyıl Osmanlı Devletinin her alanda olduğu gibi *tezyînat*¹ alanında da zirvede olduğu bir dönem olmuştur. Uygur Türklerine kadar uzanan *nakkaşhâne* (veya *nakışhâne*) geleneği Osmanlı Devletinde de devam etmiş, saraya

¹ *Tezyînat* :Süs, bezek. (Develioğlu, 1988, s.1332)

yapılan sanat ürünlerinin denetimi, işlenecek desenlerin kontrolü ve kalitesi bu kurum tarafından yürütülmüştür¹.

Nakkaşhanelerde, sernakkaş veya nakkaşbaşı gibi isimlerle anılan, hükümdar tarafından tâyin edilen devrinin en yetenekli sanatkârı ile onun eğitim ve denetimindeki ekibi², başta kitap sanatları olarak bilinen *hat, tezhip, cild ve minyatür* sanatlarını uygulamışlardır. Bunun yanında *çini, kalemişi, taş işçiliği, metal işçiliği, kumaş ve halı* gibi diğer sanatkollarında kullanılan desenlerde bu merkezlerdeki “*tarrah*” adı verilen tasarımcılar veya “*müzehipler*”³ tarafından meydana getirilmiş³, ilgili yerlere gönderilerek sarayın zevk ve beğenisine uygun eserlerin üretimi sağlanmıştır. Böylelikle Osmanlı ülkesi sınırları içerisinde gerçekleştirilen bütün sanat dalları arasında millî bir üslûp birliği oluşmuş ve dünya sanat tarihi literatürüne “*Osmanlı Sanatı*” olarak geçmiştir.

Halı alanında da altın çağ olarak tanımlanan bu dönemde halkın etnik hafızasından beslenerek üretilen gelenekli halılarının yanında, desenleri saray *nakkaşhanelerinde* hazırlanarak üretilen halılar, Uşak halılarının şöhretini daha da yukarılara taşımıştır. Öyle ki 14. yy’dan itibaren Avrupa’ya ihraç edilerek, lüks bir tüketim maddesi olarak yayılan *Uşak Halıları*, krallar ve zengin soylular tarafından prestij unsuru olarak kabul edilip, ressamlar tarafından da tabloların dekorunda sıkça resmedilmiştir⁴.

“*Beyaz zeminli Uşak Halıları*” ismi ile sınıflandırılan, “*Çintemanî*”⁵ ve *Kuşlu Halılar*” olarak adlandırılan halılar, Avrupalı ressamların tablolarına dayanarak 16. ve 17. yüzyıla tarihlendirilmektedir(Resim:1–2). Türkiye, Avrupa ve Amerika’daki müzelerde ve özel koleksiyonlarda birçok örnekleri görülen bu halılar hakkında bazı yazarların çalıştığı ve makaleler yazdığı bilinmektedir⁵. Konuyu ilk incelemeye alan yazar **Riefstahl** olup motifin kuşa benzetilmesi sebebiyle halıya da ismi kazandıran şekillerin bitkisel ‘arabesk’ bir motiften alındığını iddia etmekte⁶, yazar makalesinde bu desenleri birçok ‘arabesk’ ve *yaprak* motifiyle karşılaştırarak⁷, biri sağa diğeri sola dönük iki yapraktan

¹ **BİROL, İnci A.:** *Klasik Devir Türk Tezyinî Sanatlarında Desen Tasarımı Çizim Tekniği ve Çeşitleri*, İstanbul 2009, s. 33

² **BİROL, İnci A.:** a.y.

³ **Müzehip:** *Tezhip yapan sanatkâra verilen ad.*

⁴ **BİROL, İnci A.:** a.g.e., s. 47

⁵ **Diyanet Vakfı İslâm Ans., Halı mad, C.15, s.257,**

AYTAÇ, Ahmet- AKSOY, Aslı: *Yabancı Ressamların Tablolarında Tasvirlenen (15-20 yy.) Türk Halıları*, Konya 2006, s.2

⁶ **Çintemanî:** Üçgen şeklini hatırlatan, ikisi altta biri üstte üç yuvarlak benek ve iki dalgalı çizgiden meydana gelen, güç, kudret ve saltanat sembolü olarak kullanılan motif. (**Birol-Derman**,1995,s.169)

⁷ **RIEFSTAHL, Rudolf M.:** *Turkish 'Bird' Rugs and their Design*, *The Art Bulletin*, VII, Chicago, 1925, s. 91-95.

BATARI, Ferenc: *Osmanlı Halılarındaki Kuş Deseninin Kaynağı ve Gelişimi*, (*The Origin and Evolution of The "Bird" Pattern in Ottoman Turkish Carpets*), *Sanat Dünyamız*, Yıl:II, Sayı:32, 1985, s.2-8

⁸ **GÖNÜL, Macide:** *Türk Halı ve Kilimlerinden Sembolik Kuş Şekilleri*, *Antropoloji*, 3, Ankara 1965, s. 243

⁹ **RIEFSTAHL, Rudolf M.:** a.g.m., s. 4,5,7,9

meydana geldiğini açıklamaya çalışmıştır.⁸ Hatta bu motifler tarif edilirken *nebatî* motiflerin bozulmasından doğmuş, çift kuşa benzeyen şekil diye bahsetmiştir⁹. Bazı kaynaklarda da “beyaz zemin üzerine yapılmış geometrik süslerin başka örneği”¹⁰ veya “beyaz zemin üzerine main tersimli şekiller”¹¹ diye tanımlanmaya çalışılmıştır.

Günümüzde yazılmış kaynaklarda ise; mükerreren “*Esas motifi meydana getiren şekillerin ilk bakışta kuşu andırması yüzünden “Kuşlu” denilen bu halılarda, gerçekte birbiri ile karşılaşan iki yaprak arasında zeminin çeşitli renginden meydana gelen aldattıcı bir görünüş vardır. Bunlarda Uşak halılarına zıt geometrik bir düzen görülüyor. Fakat motifler tamamıyla bitki kaynaklı olup, rozetler ve çiçekler arasındadır.*”¹² İfadesiyle **Riefstahl**’ın iddia ettiği bu tez kabul edilerek, bu motifin bitkisel kaynaklı olduğu sıkça vurgulanmaktadır.

Ortaya atılan ve kabul gören bu tez gerçekte acaba doğru mudur? Sorusunun cevabını aramak için, bu makalede, “*Kuşlu Halılar*’da” yer alan desen, yukarıda açıklandığı üzere gelenekte bu desenleri tasarlayanların *nakkashânelerdeki müzehhipler* olması nedeniyle, bir *müzehhip* gözüyle irdelenmeye ve diğer bezeme sanatlarında yer alan benzerleri ile mukayese edilerek bir sonuca varılmaya çalışılmıştır.

Değerlendirme ve Karşılaştırma

Sonsuzluk prensibinin hakim olduğu klasik dönem halıları içerisinde çıkış kaynağı, *yaprak* motifine bağlanan “*Beyaz Zeminli Kuşlu Halıların*” *raport(ulama)*¹⁴ deseni incelendiğinde, merkezi bir *penç*¹⁵ motifi etrafında *çark-ı felek* üslûplu¹³ dört kollu

⁸ **GÖNÜL, Macide:** a.g.m., s.243

⁹ **GÖNÜL, Macide:** a.y.

MEHMEDOĞLU, Mamed Ali: *İslam Ansiklopedisi, C.40, İst., a948, s. 136*

¹⁰ **GÖNÜL, Macide:** a.g.m.,s. 244, *LAYER, Ch., Tapis Tursc, Paris,S.8*

¹¹ **GÖNÜL, Macide:** a.g.m.,s. 244,

SARRE, Friedrich - F. R. MARTIN: *Die Ausstel lung von Meisterwerken Muhammedanischer Kunst, in München 1910, München, 1912., Band. I. Levha. 73.*

¹² **ASLANAPA, Oktay:** *Türk Halı Sanatı ’nın Bin Yılı, Eren Yay. İstanbul, 1987, s. 120*

YETKİN, Şerare: *Türk Halı Sanatı, İstanbul, 1974–1991, s. 106*

DENİZ, Bekir: *Türk Dünyasında Halı ve Düz Dokuma Yaygılar, Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara, 2000, 36*

AYTAÇ, İ. Çetin: *Değişim Süreci içinde Uşak Halıları, 25-27 Ekim 2001, 21. Yüzyılın Eşiğinde Uşak Sempozyumu, C.1,*

İst. 2001, s.497

KAYABAŞI, Nuran- ETİKAN, Sema: *Uşak Halılarının Renk, Desen ve Motif Özellikleri 25-27 Ekim 2001, 21. Yüzyılın Eşiğinde Uşak Sempozyumu, C.1, İst. 2001, s.507*

AYTAÇ, Ahmet: *16-17 yy. Klasik Devir Halıları Kapsamında Uşak Halılarının Değerlendirilmesi, 25-27 Ekim 2001, 21. Yüzyılın Eşiğinde Uşak Sempozyumu, C.1, İst. 2001, s.513*

AKPINAR, Candan: *XVI.-XVII. Yüzyıl Geleneksel Uşak Halılarının Tasarım Açısından İrdelenmesi, 25-27 Ekim 2001, 21. Yüzyılın Eşiğinde Uşak Sempozyumu, C.1, İst. 2001, s.524*

¹⁴ **Raport(ulama):** *Sonsuz şekilde genişletilebilen desen birimi. (Derman, Türkler,s.294)*

¹⁵ **Penç:** *Herhangi bir çiçeğin kuşbakışı görüntüsünün, üslûplaştırılarak çizilmesiyle elde edilen motif. (Biol-Derman,,1995,s.47)*

bir motif göze çarpmaktadır(Resim:3). Bu motifler arasında kalan boşluklarda ise ½ simetriden yine bir *penç* motifinden çıkış alan helezonlar üzerinde *goncagül*^{VI} ve *penç* motiflerinden oluşmuş *hatâyi*^{VII} grubu kompozisyon bulunmaktadır.

İddia edildiği gibi bu tarzda bezenmiş, yine bir *penç* motifi etrafında dönen *yaprak* motifli desenler, *İstanbul Ayasofya I. Mahmut Kütüphanesi*(Resim:4), *Ramazan Efendi Câmii*(Resim:5-6), *Rüstem Paşa Câmii*(Resim:7) çinilerinde ve pek çok yerde karşımıza çıkmaktadır. Ancak, aynı düzenin hayvan kaynaklı bir motif olan *rûmî*^{VIII} ile uygulanmış örnekleri de *Kânûnî Sultan Süleyman Türbesi*(Resim:8, Çizim:1) ve özellikle farklı türevlerde örneklere sahip *Rüstem Paşa Câmii*(Resim:10,11,12,14) çinilerinde görülmektedir. Desenin aslının hangi motife ait olduğunu anlamının en sağlıklı yöntemi motifleri tekrar çizerek analiz etmektir. Birisi bitki, diğeri hayvan kaynaklı bu motifler anatomik olarak incelendiğinde bu iki tarzdan iddia edilenin aksine, hayvansal kaynaklı motif olan *rûmî* desenli örneklerin “*Kuşlu Halılar*”ın desenleriyle daha uyumlu olduğu görülmektedir.

Kıvrak bir motif olan *rûmî*’nin halı gibi bir malzemeye uygulanmasında ortaya çıkan teknik zorluk nedeniyle geometrik bir görüntü kazanmıştır¹⁴. Resim:8, Çizim:1’de görülen bordür deseninde bir *penç*ten çıkış aldıktan sonra ters yönde karşı karşıya gelen iki *rûmî* motif, kuşlu deseni oluşturan hareketin bir önceki evresini gösteren durumun habercileri gibidir. Resim:9, Çizim:2’de ise son halini almış ve oluşum gerçekleşmiştir. Yine Resim:10,11,14’de görülen örnekler, bu duruşun farklı birer örneği niteliğindedirler(Çizim:3 ve 4). Buradaki tek fark *rûmî* motiflerinin karın kısımlarının içe, yani kapalı kısma dönük olmasıdır. Bu formun bir başka şekli Resim:13’de, bu defa *rûmî* motifleri *penç* motifine temas etmeden düzenlenmiştir.

Resim:12’deki örneğimiz bu desenin oluşum mantığına oldukça uygun bir görüntü içermektedir. Bu desenin ayıklanmış bir detayı olan Resim:13 ile bizim tespit ettiğimiz Çizim:5’deki form arasındaki ilişki, desenin oluşumunu daha iyi algılamamıza yardımcı olmaktadır. Bunun gibi karşılıklı gelecek şekilde birleştirilecek olan iki *rûmî* motifinin de yine bu formu meydana getireceği oldukça açıktır.

Görsel olarak sunulan Resim:4-5-6 ve 7’de verilen aynı hareketin, *yaprak* motifi ile oluşturulmuş örnekleri, *kuşlu halı*daki desenle hareket bakımından ilişkili olsa da bu

¹³ **BİROL, İnci A.:** *Klasik Devir Türk Tezyîni Sanatlarında Desen Tasarımı Çizim Tekniği ve Çeşitleri*, İstanbul 2009, s. 416

^{VI} **Goncagül:** *Tam açılmamış bir çiçeğin, boyuna kesitinin üslûplaştırılarak çizilmesiyle elde edilen motif.* (*Bırol- Derman*, 1995,s.101)

^{VII} **Hatâyi:** *Muhtelif çiçeklerin dikine kesitinin anatomik çizgilerinin üslûplaştırılarak çizilmesiyle elde edilen motif.* (*Bırol- Derman*, 1995,s.65)

^{VIII} **Rûmî:** *Kelime mânası Anadolu’ya ait demektir. XIII. ve XIV. yüzyıllar arasında münhanî motifleri ile birliktelik gösteren, XIV. yüzyılda bu motiften ayrılarak kendi karakterini oluşturmuş motife denir. Sâde, dendanlı, işlemeli, sencide(bükülmüş, kıvrılmış), sarılma(pîçide: tartılmış, dengeli) ve hurdelenmiş rûmî gibi çeşitleri vardır.* (*Bırol Derman*,1995,s.179-180)

¹⁴ **GÖNÜL, Macide:** a.g.m., s.244

desenlerin *kanaviçeleri*^{IX} çıkarıldığında, aralarındaki uygunsuzluk açık bir şekilde görülmektedir(Çizim:4-5). Dokumada düğüm tekniğinden kaynaklandığı düşünülen, yuvarlak formlu motiflerin halıya uygulanması aşamasında geometrik hallere bürünmesi, bu karmaşanın da sebebinin teşkil etmektedir. Ancak halıdaki desenden tersine gidilerek tekrar desen çizilmek istendiğinde bu formların, karın kısmı dışa bakan ve küçük bir *ayırması* olan, *rûmî* motifi olduğu son derece aşikârdır(Çizim:6-7-8-9). Bu görüşü Hans Mielich'in tablosundan bir detay da desteklemektedir(Resim:15).

Sonuç

Desenin tasarım süreci geri sarılıp tündengelim yöntemi ile aşamalı bir şekilde tekrar çizildiğinde ortaya çıkan sonuç, kuşlu desenin iddia edilen, biri sağa diğeri sola dönük iki yapraktan meydana geldiği tezine uymadığı anlaşılmıştır. Bu şeklin yaprak motifiyle, hareketi dışında herhangi bir anatomik benzerliğinin olmadığı, çinilerde benzer türevlerine sıkça rastlanan hayvan kaynaklı bir motif olan *rûmî* motifi ile daha uyumlu olduğu tespit edilmiştir. Bu form içerisindeki geometrik zikzak çizgiler ise *hurde rûmî*^X motiflerinin yorumlanmış şekilleri olmalıdır. Çünkü diğer sanat kollarındaki örneklerden de anlaşılacağı gibi büyük *rûmî* motiflerinin içlerinin daha küçük *rûmî* motifleri ile süslenmesi, bezeme sanatlarının karakteristik özelliklerinden biridir. Sonuç olarak biçim bakımından kuşa benzemesinden dolayı ismi Kuşlu(bazı kaynaklarda karga desenli¹⁵) desen olarak yer alan bu şekiller, çıkış kaynağının *rûmî* motifi olduğu anlaşılabilir menşei ile arasındaki tezatlık ortadan kaldırılmaya çalışılmıştır.

^{IX} *Kanaviçe: Sınır, hudut*

^X *Hurde rûmî:İri bir rûmî motifinin içinin, küçük rûmî motifleri ile süslenmesi ile oluşan motif. (Biol Derman,1995,s.182)*

¹⁵ *BATARI, Ferenc: Macaristan Uygulamalı Sanatlar Müzesindeki Türk Halıları, Sanat Dünyamız, Yıl:4,S.11.Eylül 1977,s.4*

Resim:1 Alessandro Varotari (1625)
Leningrad, Hermitage
<http://blog-carpetblog.blogspot.com>

Resim:2 Hans Mielich's Portrait of
Count Ladislaus von Hag (?), circa 1548,
<http://www.textileart.com/artc/13abiertan.html>

Resim:3 Kuşlu Halıdan detay

Resim:4 İst. Ayasofya I. Mahmut
Küt. (Bırol, s.416)
[\(http://www.kenthaber.com/marmara/istanbul/\)](http://www.kenthaber.com/marmara/istanbul/)
(eminonu/Rehber/muzeler/turk-ve-islam-eserleri-muzesi-ibrahim-pasa-sarayı)

Resim:5 Ramazan Efendi Câmii(Birol, s.404)
Câmii(Birol, s.404)

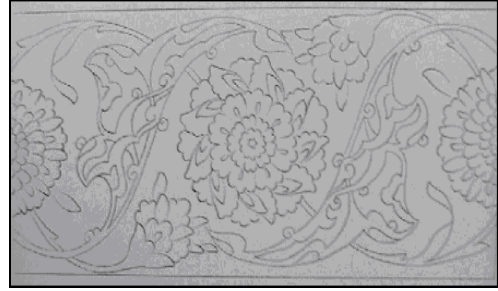
Resim:6 Ramazan Ef. Câmii(Birol, s.404)

Resim:7 Rüstem Paşa Câmii(Birol, s.281)

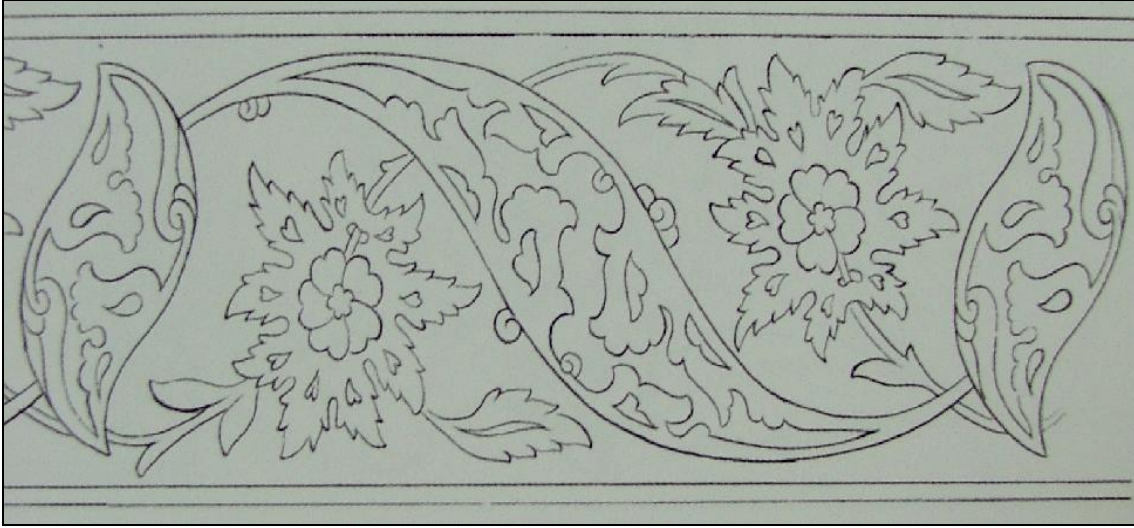

Resim:8 Kânûnî Sultan Süleyman Türbesi(Birol, s.281) **Çizim:1** (Birol, s.231)

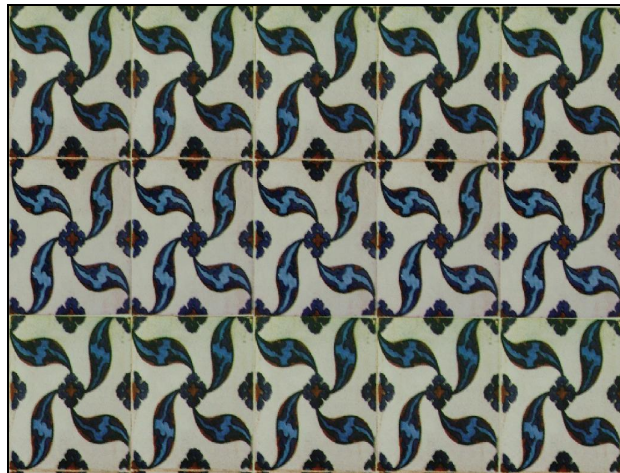

Resim:9 Rüstem Paşa Câmii (Birol, s.28) **Çizim:2** Rüstem Paşa Câmii (Birol, s.233)

Çizim:3 Rüstem Paşa Câmii(Birol, s.220)

Resim:10 Rüstem Paşa Câmii(*BATARI*, s.2) **Resim:11** Rüstem Paşa Câmii(Foto:Hasan Korkmaz)

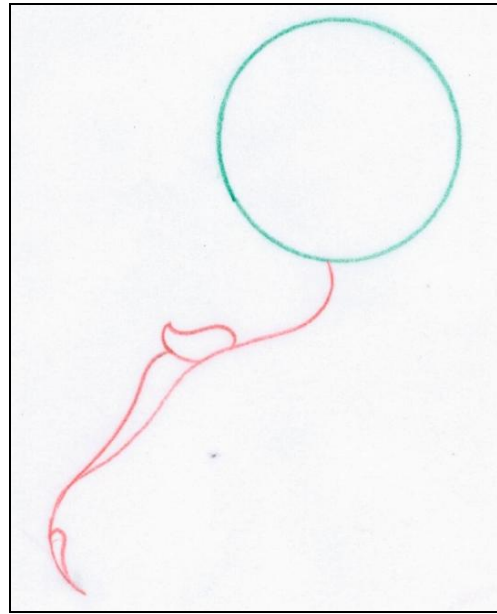
Resim:12 Rüstem Paşa Câmii (Foto:Hasan Korkmaz)

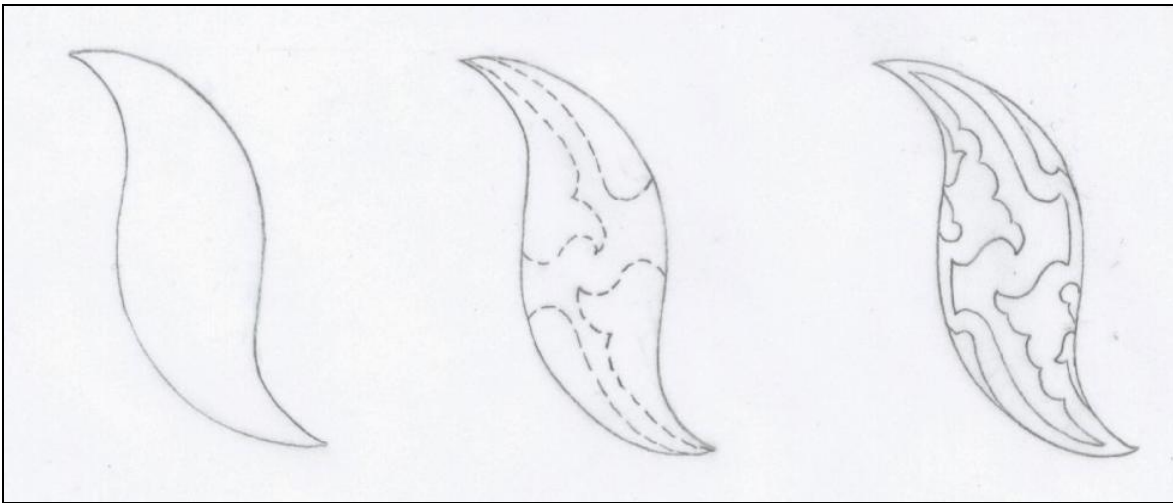
Resim:13 Rüstem Paşa Câmii(detay)

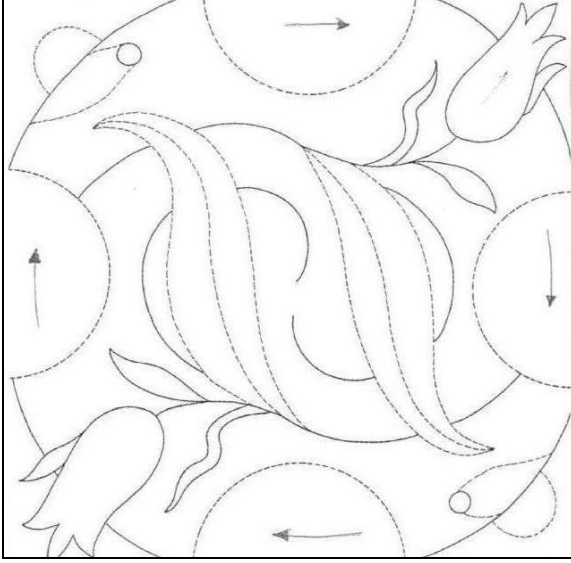
Resim:14 Rüstem Paşa Câmii (Foto:Hasan Korkmaz)

Çizim:5 (Hasan Korkmaz)

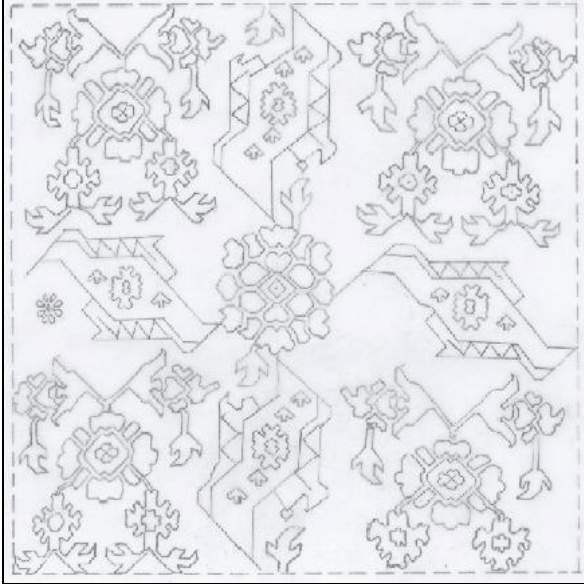
Çizim:4 (karın kısımları içe bakan *rûmî* deseni) (Hasan Korkmaz)

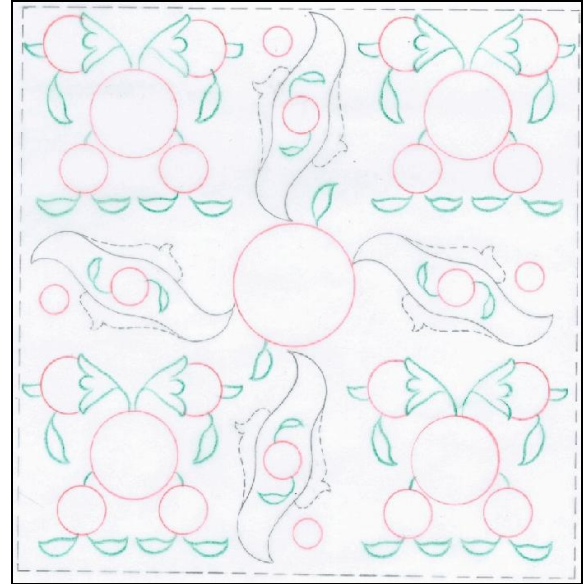
Çizim:6 (desen kanaviçesi) (Birol, s.258)

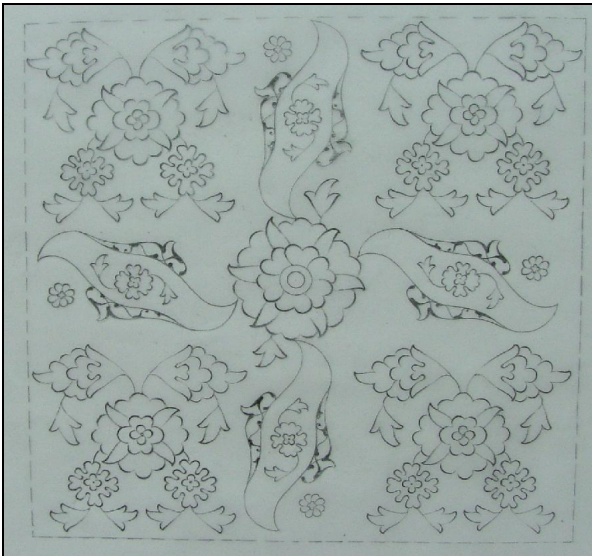
Çizim:7 (Birol, s.258)

Çizim:8 Halıdan çizilmiş örnek (Hasan Korkmaz)

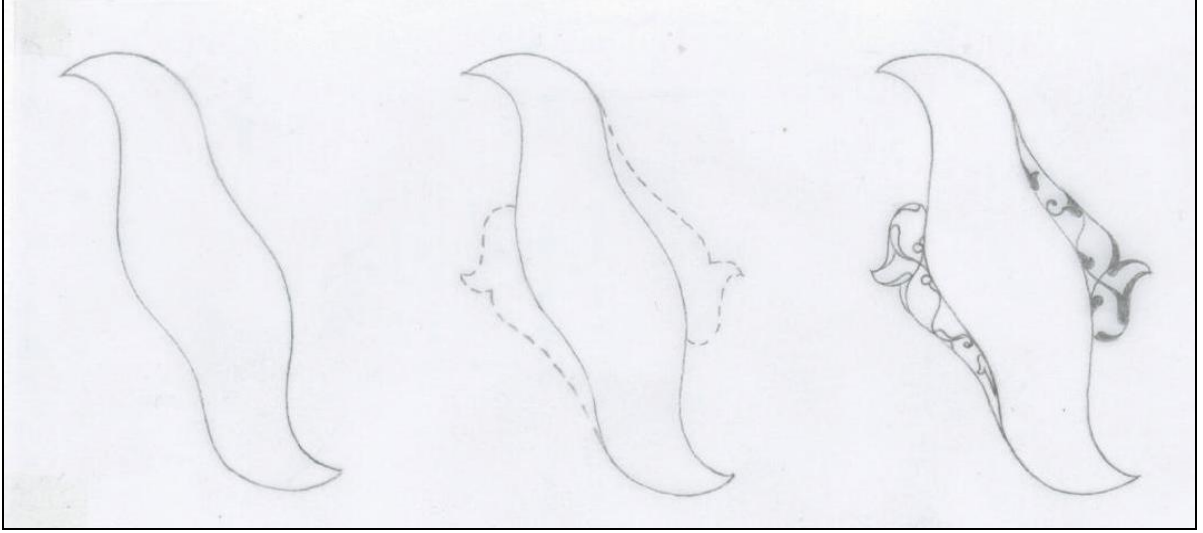
Çizim:9 (desen kanaviçesi) (Hasan Korkmaz)

Çizim:10 (Hasan Korkmaz)

Resim:15

Çizim:11 (karın kısımları dışa bakan *rûmî* deseni) (Hasan Korkmaz)

Resim:16

Resim:17

Kaynaklar

BİROL, İnci A.-DERMAN, Çiçek: *Türk Tezyîni Sanatlarında Motifler*, İstanbul 1995

BİROL, İnci A.: *Klasik Devir Türk Tezyîni Sanatlarında Desen Tasarımı Çizim Tekniği ve Çeşitleri*, İstanbul 2009

Diyanet Vakfı İslâm Ans., Halı mad, C.15

AYTAÇ, Ahmet- AKSOY, Aslı: *Yabancı Ressamların Tablolarında Tasvirlenen (15-20 yy.) Türk Halıları*, Konya 2006, s.2

RIEFSTAHL, Rudolf M.: *Turkish 'Bird' Rugs and their Design*, *The Art Bulletin*, VII, Chicago, 1925, s. 91-95.

BATARI, Ferenc: *Osmanlı Halılarındaki Kuş Deseninin Kaynağı ve Gelişimi*, (*The Origin and Evolution of The 'Bird' Pattern in Ottoman Turkish Carpets*), *Sanat Dünyamız*, Yıl:II, Sayı:32, 1985, s.2-8

BATARI, Ferenc: *Macaristan Uygulamalı Sanatlar Müzesindeki Türk Halıları*, *Sanat Dünyamız*, Yıl:4,S.11.Eylül 1977

GÖNÜL, Macide: *Türk Halı ve Kilimlerinden Sembolik Kuş Şekilleri*, *Antropoloji*, 3, Ankara 1965

MEHMEDOĞLU, Memed Ali: *İslam Ansiklopedisi*, C.40, İstanbul, 1948

LAYER, Ch., *Tapis Tursc*, Paris,S.8

SARRE, Friedrich - F. R. MARTIN: *Die Ausstel lung von Meisterwerken Muhammedanischer Kunst*, in München 1910, München, 1912., Band. I. Levha. 73.

ASLANAPA, Oktay: *Türk Halı Sanatı'nın Bin Yılı*, Eren Yay. İstanbul, 1987

YETKİN, Şerare: *Türk Hah Sanatı*, İstanbul, 1974–1991

DENİZ, Bekir: *Türk Dünyasında Halı ve Düz Dokuma Yaygılar*, Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara, 2000, 36

DENİZ, Bekir: *Türk Dünyasında Halı ve Düz Dokuma Yaygılar*, Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara, 2000

AYTAÇ, İ.Çetin: *Değişim Süreci içinde Uşak Halıları*, 25-27 Ekim 2001, 21. Yüzyılın Eşiğinde Uşak Sempozyumu, C.1,

İst. 2001

KAYABAŞI, Nuran- ETİKAN, Sema: *Uşak Halılarının Renk, Desen ve Motif Özellikleri* 25-27 Ekim 2001, 21. Yüzyılın Eşiğinde Uşak Sempozyumu, C.1, İst. 2001

AYTAÇ, Ahmet: *16-17 yy. Klasik Devir Halıları Kapsamında Uşak Halılarının Değerlendirilmesi*, 25-27 Ekim 2001, 21. Yüzyılın Eşiğinde Uşak Sempozyumu, C.1, İst. 2001

AKPINAR, Candan: *XVI.-XVII. Yüzyıl Geleneksel Uşak Halılarının Tasarım Açısından İrdelenmesi*, 25-27 Ekim 2001, 21. Yüzyılın Eşiğinde Uşak Sempozyumu, C.1, İst. 2001

<http://www.textile-art.com/artc/13abiertan.html>

<http://blog-carpetblog.blogspot.com>

<http://www.eskihalivekilim.com/osmanli-devri-halilari3.html>

<http://www.transylvanianrugs.com/about.php>

<http://www.kenthaber.com/marmara/istanbul/eminonu/Rehber/muzeler/turk-ve-islam-eserleri-muzesi-ibrahim-pasa-sarayi>